

Niebrzegowska-Bartmińska, Stanisława

"Bal'kanske motivy v jazyke i kul'ture
bolgar. Rodinnyj tekst", I. A. Sedakova,
Moskva 2007 : [recenzja]

Etnolingwistyka 20, 444-445

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Etnolingwistyčni studiji 1. Zbirnyk naukovych prac. Red. Valentyna Konobrodska. Żyto-
myr: „Polissja”, 2007, 206 s.

Etnolingwistyka jest stosunkowo młodą dziedziną lingwistyki ukraińskiej, w której istnieje potrzeba wypracowania zasad metodologicznych, sprecyzowania podstawowych pojęć, określenia kierunków dalszego rozwoju. W związku z tym w omawianej publikacji znalazły się prace teoretyczne, wprowadzające do zasad i podstaw etnolingwistyki, metodologii badań. Zaprezentowano też dorobek naukowy ośrodków etnolingwistycznych innych krajów słowiańskich, zwłaszcza Serbii (D. Ajdaczić). Jednocześnie przedstawione zostały wyniki badań etnolingwistycznych, opartych głównie na danych dialektalnych i elementach tradycyjnej kultury ludowej.

We *Wstępie* Konobrodska podjęła próbę określenia specyficznych cech rozwoju etnolingwistyki na gruncie ukraińskim. Podala obszerną bibliografię literatury źródłowej, obejmującą także dorobek etnolingwistyki rosyjskiej i polskiej. Zamieszczony w zbiorze artykuł tej autorki dotyczy semantyki niewerbalnych jednostek tekstu kulturowego na tle semantyki słowa na przykładzie obrzędowości pogrzebowej. W. Kononenko przedstawia koncept w ujęciu etnolingwistycznym, podkreśla rolę konceptu jako wartości, analizuje wybrane koncepty na przykładzie ukraińskich tekstów literackich. H. Arkuszyn i N. Cymbal poruszają istotne kwestie dotyczące etnokulturowego aspektu motywacji semantyki leksyki gwarowej. H. Dobrołoza, analizując semantykę etnonimów w kolokacjach gwarowych z Polesia Środkowego, podejmuje próbę rekonstrukcji ludowych stereotypów, związanych z osobami różnych narodowości. N. Diačenko przedstawia realizację antropocentryzmu w języku na podstawie analizy gwarowej leksyki, dotyczącej ludzkiego ciała. Publikacja zawiera także artykuły, dotyczące gwarowej leksyki obrzędowej z różnych regionów Ukrainy.

NK

Elena L'vovna Berezovič, *Jazyk i tradicionnaja kul'tura. Etnolingvističeskie issledovanija*, Moskwa: Izdatel'stvo „Indrik”, 2007, 599 s.

Monografia poświęcona jest wybranym problemom etnolingwistyki. Autorka wychodzi z założenia, że język jest źródłem wiedzy o tradycyjnej duchowej kulturze i w związku z tym podejmuje analizy różnorodnych faktów leksykalnych — wykorzystuje dane z zakresu rosyjskiej onomastyki i leksyki dialektalnej, pochodzące zarówno ze źródeł drukowanych (atlasy i słowniki gwarowe), jak też zbierane samodzielnie w trakcie badań terenowych. Jekaterinburska badaczka omawia w książce kilka kwestii. W pierwszej kolejności (rozdział I) są to ogólne problemy semantyki leksykalnej, w tym też metodyki badań sensów kulturowych, obecnych zarówno w nazwach pospolitych, jak i własnych. W rozdziale drugim rozpatrywane są podstawowe koncepty tradycyjnego językowego obrazu świata, odnoszące się do sfer „przestrzeń” i „człowiek”. Specjalną uwagę poświęca się problematyce rekonstrukcji leksyki i frazeologii (rozdział III), kategoriom „kodu kulturowego” i „tekstu kultury” (rozdział IV) oraz rekonstrukcji językowego mitu (rozdział V). Książka jako całość, choć mieści się w ramach etnolingwistyki rozumianej wąsko (tj. lingwistycznie, a nie interdyscyplinarne i semiotycznie), może być adresowana do specjalistów różnych dyscyplin naukowych: etnolingwistów, onomastów, semazjologów, etnografów, a także do tych wszystkich, którzy interesują się tradycyjną kulturą duchową Słowian.

SNB

I. A. Sedakova, *Bal'kanske motivy v jazyke i kul'ture bołgar. Rodinnyj tekst*, Moskwa: Izdatel'stvo „Indrik”, 2007, 430 s.

Praca dotyczy analizy cech bałkańskich w bułgarskim „tekście porodowym”, w skład którego wchodzi leksyka i frazeologia, system wierzeń, rytuałów i obrzędów, związanych z narodzinami

człowieka i jego losem. Autorka reprezentuje kompleksowe podejście do materiału, wykorzystuje terminologię, obrzędowość i dane folkloru. W analizach wychodzi od słów (nazewnictwa), przechodzi w kolejności do ich kulturowych konotacji, a następnie do danych pozajęzykowych — przedmiotów, wierzeń i rytuałów. Podstawę metodologiczną pracy stanowią prace wybitnych badaczy rosyjskich. Autorka wykorzystuje semiotyczną koncepcję tekstu Władimira Toporowa i pojęcie motywu wypracowane przez Moskiewskie Koło Semiotyczne (W. Iwanow, W. Toporow, T. Nikolajewa, T. Cywian, T. Swiesznikowa), przyjmuje ukierunkowanie dialektologiczne, charakterystyczne dla moskiewskiej szkoły etnolingwistycznej Nikity i Swietłany Tolstojów. Rekonstruując antropologiczny model języka i kultury, stosuje założenia moskiewskiej szkoły *Logičeskij analiz jazyka*, skupionej wokół Niny Arutjunowej.

Kluczowe w pracy pojęcie porodu jest traktowane są jako ważniejsza część modelu świata, przenikająca się z innymi sferami (kalendarzem, medycyną ludową, demonologią itp.). Fakty języka i kultury są interpretowane jako nierozkładalna jedność. Leksyka i frazeologia porodu, nazwy ludzi i nazwy pospolite ujawniają typową dla Bałkanów pstrokaczną kategorię „swój” i „obcy”. Wyobrażenia o związku rodzenia i życiowego scenariusza odkrywają złożone więzi starszych mitologicznych aspektów i elementów ludowego prawosławia (np. związek kultu Bogurodzicy z wiarą w przepowiednie demonów losu, odbiór powtórzenia jako synonim śmierci, markowanie „sobotnich” ludzi). Święteczny kompleks, dopasowany do pierwszych kroków dziecka, wchłania w siebie spektrum językowo-kulturowych rodzinnych bałkanizmów, demonstrując specyfikę bułgarskiej tradycji na tle słowiańskim i bałkańskim. W książce publikowane są mapy oraz zapisy ostatnich lat w metropolii i diasporze.